

Dan prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj*

/ *The Day of Right of Persons with Psychic Disorders in the Republic of Croatia*

Vlado Jukić

Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Klinika za psihijatriju Vrapče, Zagreb, Hrvatska

/ *University of Zagreb, School of Medicine, University Department of Psychiatry Vrapče, Zagreb, Croatia*

* Ovaj članak pisan je kao podsjećanje i izvješće s ciljem ne samo „da se ne zaboravi“ nego da se i na ovaj način potakne angažman za zaštitu i unaprjeđenje prava osoba s duševnim smetnjama pa autor nije koristio izvore iz literature (odnosno na njih ne upozorava) nego samo svoje bilješke i podatke iz arhiva Bolnice Vrapče i Hrvatskog psihijatrijskog društva.

UVODNE NAPOMENE

U Hrvatskoj se od 2012. godine obilježava Dan prava osoba s duševnim smetnjama. Nekoliko godina prije nego je Hrvatski sabor donio odluku da se **6. lipanj** obilježava kao **Dan prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj**, artikulirana je potreba obilježavanja takvog dana. U Hrvatskoj su postojali, postoje i, po svemu sudeći, još će dugo postojati razlozi da se barem jedan dan godišnje posveti pravima osoba s duševnim smetnjama. Iz Psihijatrijske bolnice Vrapče godinama su, u raznoraznim prigodama, odašiljane poruke o potrebi zaštite i unaprjeđenja prava psihijatrijskih bolesnika. Posebno se to odnosi na razdoblje koje je prethodilo donošenju Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (ZZODS-a) 1997. g. Praćenje provođenja tog zakona, sada u okolnostima kada se pravima psihijatrijskih bolesnika obraća veća pozornost, pokazalo je da unatoč postojanju ZZODS postoji niz okolnosti u kojima se ljudska i građanska prava osoba s duševnim smetnjama i dalje krše, odnosno da je potrebno raditi na njihovom daljnjem unaprjeđenju. U takvoj je atmosferi

skupina pravnika i psihijatar, uglavnom onih koji su aktivno radili na izradi i implementaciji ZZODS-a te praćenju njegovog provođenja, odlučila osnovati Društvo za psihijatriju i pravo¹. Društvo (**Hrvatsko društvo za psihijatriju i pravo**, HDPP) osnovano je 9. svibnja 2003. godine u Psihijatrijskoj bolnici Vrapče², a tom prilikom je, u organizaciji Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Psihijatrijske bolnice Vrapče, u „Vrapču“ (8. i 9. svibnja 2003.) održan vrlo značajan i uspješan simpozij pod naslovom **Pravna zaštita osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj (Analiza zakonodavnih rješenja i prakse - de lege lata, de lege ferenda)**. Na Simpoziju, koji je pratilo oko 200 sudionika i na kojem se odvijala živa i konstruktivna rasprava, predavanja su održali: Miroslav Goreta/Dražan Juračić/Gordana Žaja (*Projekt izgradnje novog forenzičkog odjela u PB Vrapče*), Zlata Đurđević (*Provođenje psihija-*

¹ Članak 6 (ciljevi): Društvo je osnovano radi toga da stvaranjem institucionalnih i funkcionalnih uvjeta omogući razvoj hrvatske psihijatrije i koneksnih pravnih disciplina te da unaprijedi i afirmira hrvatsku psihijatrijsku i pravnu znanost i praksu.

² Prvi predsjednik Društva bio je psihijatar, dr. Vlado Jukić, a drugi pravnik, dr. Ksenija Turković.

trijsko pravne klinike kao obrazovnog modela na Pravnom fakultetu u Zagrebu), Agata Račan (*Prava osoba s duševnim smetnjama – kritički osvrt na postojeću regulativu i praksu*), Miroslav Goreta (*Mogućnosti i granice zakonske zaštite ljudskih prava i sloboda psihijatrijskih bolesnika*), Ksenija Turković (*Prava osoba s duševnim smetnjama de lege ferenda*), Božica Cvjetko (*Kritički osvrt na položaj i zaštitu maloljetnika s duševnim smetnjama*), Ivan Šprajc (*Povjerenstva za osobe s duševnim smetnjama*), Aldo Radulović (*Prisilni smještaj osoba s duševnim smetnjama de lege lata*), Vlado Jukić (*Psihijatrijska evaluacija primjene ZZODS-a na području „civilnih“ hospitalizacija*), Jadranko Crnić (*Primjena ZZODS-a u forenzičko-psihijatrijskoj praksi*), Dražen Tripalo (*Osvrt na novu regulativu kaznenog postupka prema osobama s duševnim smetnjama*), Zlata Đurđević (*Sporna pitanja prisilnog smještaja neubrojivih osoba*), Zdravko Jambrović (*Problemi suca izvršenja u postupanju s osuđenima s duševnim smetnjama*), Zdenka Kokić-Puce i Dijana Šimpraga (*Osobe s duševnim smetnjama u zatvorskom sustavu*), Merica Curać i Vlasta Lončarić-Papa (*Naša iskustva u liječenju pacijenata kojima je izrečena mjera - dužina hospitalizacije*), Vesna Šendula-Jengiđ (*Aktualni trendovi forenzičko-psihijatrijskog tretmana u internacionalnoj perspektivi*), Ksenija Turković (*Položaj smanjeno ubrojivih osoba de lege ferenda*).

Sljedećih godina HDPP organiziralo je, u suradnji s Hrvatskim društvom za forenzičku psihijatriju Hrvatskog liječničkog zbora i Psihijatrijskom bolnicom Vrapče, nekoliko uspješnih simpozija i okruglih stolova o raznim pravno psihijatrijskim problemima i društvenim fenomenima (npr. o nasilju u obitelji, društvenoj opasnosti duševnih bolesnika...). Nažalost, nakon desetak godina Društvo se ugasilo³.

³ Tome su kumovale činjenice da je predsjednica Društva imenovana sućem za ljudska prava Suda u Strasbourgu te odlazak nekoliko njegovih početnika u mirovinu.

Godine 2010. počele su pripreme za donošenje odluke o uspostavi dana prava osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj. Meni se osobno činilo, a u čemu su me podržali i kolege psihijatri i pravnici, primjerenim da se taj dan obilježava na dan donošenja prvog statuta Bolnice „Vrapče“. Naime, 6. lipnja 1880. godine tadašnja je hrvatska vlada (Kraljevska zemaljska vlada, odjel unutarnji), „naredbom broj 11.324 od 6. lipnja 1880.“ proglasila **Statut kraljevskog Zemaljskog zavoda za umobolne u Stenjevcu** (kako se tada zvala bolnica „Vrapče“, odnosno Klinika za psihijatriju Vrapče kako se bolnica zove od 2010.). Taj Statut se može smatrati jednim od najvažnijih dokumenata u povijesti hrvatskih nastojanja usmjerenih na što je moguće bolje osiguranje prava duševnih bolesnika. On bi s mnogim svojim rješenjima, i sa stručnog, i s humanističkog gledišta, i danas mogao biti aktualan. Slobodno ga se može označiti pretečom svih kasnijih statutarnih i zakonskih akata kojima je glavni cilj bio zaštita ljudskih prava i sloboda duševnih bolesnika. On je tako preteča i Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, krune dostignuća na tom području, koji je Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske donio 19. rujna 1997. godine.

Nakon niza konzultacija i priprema, dana 6. lipnja 2011. godine u Klinici za psihijatriju Vrapče održan je stručni skup pod nazivom **„6. lipnja Dan prava duševnih bolesnika“** na kojem je prihvaćena rezolucija kojom je od Hrvatskog sabora zatraženo da se 6. lipanj u Hrvatskoj proglasi danom prava osoba s duševnim smetnjama (na samom Simpoziju je nakon rasprave zaključeno da se taj dan nazove Danom prava osoba s duševnim smetnjama, a ne, kako je bilo pripremljeno, Danom prava duševnih bolesnika⁴!). Nakon gotovo jednogo-

⁴ Osobno sam zastupao naziv Dan prava duševnih bolesnika, no on je većini bio neprihvatljiv jer je, kako je rečeno, i kako se drži, „stigmatizirajući“. Meni se, ipak, činilo

Statut

Kr. zem. zavoda za umobolne.

I. Ivrha zem. zavoda za umobolne.

§. 1. Zemaljska ludnica „Henjeveru kod Zagreba je zavod za umobolne obojega spola. Ona je ljecište za ljeciwe a ustoište za neljeciwe umobol. nitke.

§. 2. Zemaljska ludnica „Henjeveru imade povlasti obće javne bolnice, ter joj je naslov: „Zemaljski zavod za umobolne“

II. Sredstva kojimi se taj zavod održaje.

§. 3. Traškovi zemaljskoga zavoda za umobolne, podmiruju se:

1. dohodkom vlastitoga zemljišta i domaće radnje;
2. dohodkom vlastite glavnice, nastarše:

a) iz posebnih zakladaš,
b) iz ostavinskih poklonah,
c) iz inih darovah. Kao ostavinski pokloni, takle i ini darovi, imaju se svagda upotriebiti prema izvornoj želji darovatelja.

dišnjeg lutanja ove rezolucije i ovog prijedloga, Hrvatski je sabor na svojoj sjednici održanoj 1. lipnja 2012. proglasio 6. lipanj Danom prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj. Od tada se taj dan u Hrvatskoj obilježava kao dan kada se osobama s duševnim smetnjama i njihovim pravima obraća posebna pozornost.

Obilježavanja Dana prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj i borbu za prava osoba s duševnim smetnjama predstaviti ćemo aktivnostima koje su povodom tog dana provođene od 2011. do 2017. godine.

1. SIMPOZIJ - 6 LIPNJA DAN PRAVA DUŠEVNIH BOLESNIKA („VRAPČE“, 6. LIPNJA 2011.) I PRIJEDLOG HRVATSKOM SABORU DA 6. LIPANJ PROGLASI DANOM PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Šestog je lipnja 2011. godine, prije nego je službeno proglašen, obilježen dan prava osoba s duševnim smetnjama. Tog, 6. lipnja 2011. prvi put je javnosti obznanjena, a vlastima (Hrvatskom saboru) upućena molba da se taj dan, 6. lipnja, proglasi Danom prava osoba s duševnim smetnjama. Naime, toga je dana u Klinici za psihijatriju Vrapče održana konferencija za novinare i stručni skup (pod naslovom – **6. lipnja Dan prava duševnih bolesnika**) na kojima je obrazložena ideja o potrebi donošenja odluke da se 6. lipnja proglasi Danom prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj.

---

i čini manjim problemom taj dan nazivati danom prava duševnih bolesnika, nego danom prava osoba s duševnim smetnjama, jer se bojim da bi pravi duševni bolesnici (oni koji boluje od raznih psihoza, odnosno oni koji se nisu sami kadri boriti za svoja prava i interese) opet mogli biti zakinuti kada se u vlak borbe za „prava osoba s duševnim smetnjama“ ukrcaju razni aktivisti s poremećajima ličnosti, odnosno one osobe s duševnim smetnjama koje se i same mogu brinuti o svojim pravima i interesima (a koje, često, za sebe traže malo više prava nego bi ih dale drugima!).

Simpozij je bio koncipiran tako da pokrije široko polje tema vezanih uz prava osoba s duševnim smetnjama. Pozvani su poznati, najeminentniji stručnjaci za pojedina područja prava osoba s duševnim smetnjama koja su obrađena na simpoziju. Pri tom se, „u dogovoru s nadležnima“ vodilo računa i o imenima onih stručnjaka koji će istovremeno govoriti i kao stručnjaci, ali i predstavnici nadležnih državnih institucija. Tako su na Simpoziju, u ime institucija, ali i svoje ime, govorili Slobodan Uzelac, potpredsjednik Vlade RH, Rajko Ostojić, predsjednik Saborskog odbora za zdravstvo i socijalnu skrb, Mišo Munivrana, predstojnik ureda Predsjednika Sabora RH. Miro Jakovljević je, uz to što je iznio svoje predavanje i svoje stavove o ideji proglašenja Dana prava osoba s duševnim smetnjama u RH, skup pozdravio u ime ministra zdravstva.

Nakon što je organizator skupa Vlado Jukić kao domaćin pozdravio prisutne i iznio razloge organizacije Simpozija i prijedloga da se 6. lipnja proglasi Danom prava duševnih bolesnika, održao je predavanje pod naslovom „*Klinika za psihijatriju Vrapče i prava duševnih bolesnika*“. Slijedila su predavanja Miroslava Gorete (*Psihijatrijski razlozi zaštite prava duševnih bolesnika*), Ksenije Turković (*Hrvatsko zakonodavstvo i prava duševnih bolesnika*), Zlate Đurđević (*Presude Europskog suda za ljudska prava protiv RH i osobe s duševnim smetnjama*), Hrvoja Jurića (*Filozofsko-etički aspekt prava duševnih bolesnika*), Slavena Letice (*Društvo i prava duševnih bolesnika*), Mire Jakovljevića (*Suvremena klinička psihijatrija u službi zaštite prava duševnih bolesnika*), Miše Munivrane (*Uloga Hrvatskog sabora u promicanju prava duševnih bolesnika*), Rajka Ostojića (*Saborski odbor za zdravstvo i socijalnu skrb u promicanju prava duševnih bolesnika*) i Kristijana Grđana (*Uloga civilnih udruga psihijatrijskih bolesnika u promicanju prava duševnih bolesnika*). Nakon rasprave koja je uslijedila (tijekom koje je zaključeno da je, zbog stigmatizacije, umjesto pojma „duševnih

SIMPOZIJ

6. lipnja Dan prava duševnih bolesnika

Organizatori:

Klinika za psihijatriju Vrapče
Hrvatsko psihijatrijsko društvo
Hrvatsko društvo za psihijatriju i pravo
Hrvatsko društvo za forenzičku psihijatriju HLZ-a

Mjesto:

Klinika za psihijatriju Vrapče - Edukacijski centar, velika dvorana
Bolnička cesta 32, Zagreb

Vrijeme:

6. lipnja 2011. (ponedjeljak) u 10.00 sati

Program

10.00 - 10.10	Prof. dr. sc. Vlado Jukić: Pozdravna riječ domaćina i organizatora Simpozija	11.20 - 11.30	Mr. sc. Mišo Munivrana: Uloga Hrvatskog sabora u promicanju prava duševnih bolesnika
10.10 - 10.20	Prof. dr. sc. Vlado Jukić: Klinika za psihijatriju Vrapče i prava duševnih bolesnika	11.30 - 11.40	Prof. dr. sc. Rajko Ostojić: Saborski odbor za zdravstvo i socijalnu skrb u promicanju prava duševnih bolesnika
10.20 - 10.30	Prim. dr. sc. Miroslav Goreta: Psihijatrijski razlozi zaštite prava duševnih bolesnika	11.40 - 11.50	Predstavnik Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi RH: Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske kao kreator i podupiratelj prava duševnih bolesnika
10.30 - 10.40	Prof. dr. sc. Ksenija Turković: Hrvatsko zakonodavstvo i prava duševnih bolesnika	11.50 - 12.00	Kristijan Grđan (Udruga Sjaj): Uloga civilnih udruga psihijatrijskih bolesnika u promicanju prava duševnih bolesnika
10.40 - 10.50	Prof. dr. sc. Zlata Đurđević: Presude Europskog suda za ljudska prava protiv RH i osobe s duševnim smetnjama	12.00 - 12.10	Prof. dr. sc. Slobodan Uzelac: Prava duševnih bolesnika u kontekstu ljudskih prava
10.50 - 11.00	Doc. dr. sc. Hrvoje Jurić: Filozofsko - etički aspekt prava duševnih bolesnika	12.10 - 12.30	Rasprava
11.00 - 11.10	Prof. dr. sc. Slaven Letica: Društvo i prava duševnih bolesnika	12.30 - 12.35	Prim. dr. sc. Petrana Brečić: Prijedlog rezolucije kojom se 6. lipanj proglašava Danom prava duševnih bolesnika
11.10 - 11.20	Prof. dr. sc. Miro Jakovljević: Suvremena klinička psihijatrija u službi zaštite prava duševnih bolesnika	13.00	<i>Domjenak</i>

bolesnika“ bolje koristiti „osoba s duševnim smetnjama“) Petrana Brečić pročitala je „Prijedlog rezolucije kojom se 6. lipnja proglašava Danom prava duševnih bolesnika“.

Uz mnoge uglednike (Zvonko Kusić, predsjednik HAZU, sudac Ivica Veselić i drugi) i psihijatere, u raspravi su sudjelovali Lidija Novak Hra-

stić u ime Gradskog ureda za zdravstvo, Mile Klepu u ime Udruge poslodavaca u zdravstvu. Svi su podržali „Prijedlog“.

Prijedlog je prihvaćen te je upućen Hrvatskom saboru da ga prihvati i donese odluku kojom se 6. lipanj proglašava „**Danom prava osoba s duševnim smetnjama**“.

KLINIKA ZA PSIHIJATRIJU VRAPČE

Zagreb, Bolnička cesta 32, tel: 3780 666, fax: 3483 660

Zagreb, 6. lipnja 2011.

SABORU REPUBLIKE HRVATSKE

Poštovani,

Obraćamo Vam se u ime Klinike za psihijatriju Vrapče, kao najveće i najstarije psihijatrijske ustanove u Republici Hrvatskoj, s inicijativom za službeno (državno) proglašenje **Dana prava duševnih bolesnika**. Ovu inicijativu podupiru Hrvatsko psihijatrijsko društvo, Hrvatsko društvo za psihijatriju i pravo i Hrvatsko društvo za forenzičku psihijatriju Hrvatskog liječničkog zbora.

Dan prava duševnih bolesnika, a predlažemo da to bude **6. lipnja**, predstavljao bi najvažniji datum u godini za senzibilizaciju stručnjaka s područja mentalnog zdravlja - ali i najšire javnosti - za tu specifičnu problematiku i za nove poticaje usmjerene na pretvaranje univerzalno prihvaćenih načela iz svih relevantnih međunarodnih dokumenata u svakodnevnu praksu hrvatske psihijatrije i pravedan odnos cijelog hrvatskog društva prema duševnim bolesnicima.

Posebno obilježavanje tog dana posvećenog pravima duševnih bolesnik smatramo opravdanim s obzirom na njihovu nedvojbeno posebnu poziciju u svim društvima i svim vremenima koja je dominantno uvjetovana redukcijom njihovih osobnih kapaciteta da sami zastupaju svoje interese u ostvarenju univerzalnih prava i sloboda svakog čovjeka i da im je stoga privremeno ili trajno potrebna posebna pomoć i podrška upravo na tom području.

Na iznimno širokom području **potencijalnog ugrožavanja ljudskih prava i sloboda** duševnih bolesnika kao posebno značajna ističemo:

- pravo na jednake uvjete liječenja kakve imaju i svi ostali pacijenti na bilo kojem drugom području medicinske skrbi
- pravo na uklanjanje bilo kojih stigmatizirajućih i diskriminirajućih odnosa prema njima od strane bilo kojeg pojedinca ili institucije
- pravo na najmanje restriktivne mjere kada postoje opravdani razlozi za privremeno ili trajnije ograničavanje njihovih prava
- pravo na zaštitu imovine prema jednakim standardima koji vrijede i za sve ostale građane
- pravo na kompetentno zastupanje u svim postupcima u kojima sami nisu sposobni zaštititi svoje interese
- pravo na jednake uvjete suđenja kakve imaju svi drugi građani na bilo kojem području kaznenog ili građanskog prava; itd, itd...

Predlažemo da se taj Dan obilježava svake godine **6. lipnja** s obzirom da je na taj dan 1880. godine **narodnom** (naredba broj 11.324 od 6. lipnja 1880.) **Kraljevske zemaljske vlade, odjel unutarnji, proglašen Statut kraljevskog Zemaljskog zavoda za umobolne u Stenjevcu** (kako se tada zvala Klinika za psihijatriju Vrapče), jer je to jedan od najvažnijih dokumenata u povijesti hrvatskih nastojanja usmjerenih na što je moguće bolje osiguranje prava duševnih bolesnika. Taj Statut iz 1880. godine s mnogim svojim rješenjima, i sa stručnog, i s humanističkog stajališta, i danas bi mogao biti aktualan. Smatramo da se taj dokument slobodno može označiti pretečom svih kasnijih statutarnih i zakonskih akata kojima je glavni cilj bio zaštita ljudskih prava i sloboda duševnih bolesnika. On je tako preteča i **Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama**, krune

dostignuća na tom području, koji je izglasan na sjednici Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske **19. rujna 1997.**, a čiji je dominantno psihijatrijski dio također u najvećoj mjeri koncipiran u Psihijatrijskoj bolnici Vrapče.

Kako ni najbolji zakonski akt sročeni prema najvišim međunarodnim pravnim i psihijatrijskim standardima, sam po sebi, ne može biti garancija za stvarno postizanje njegovih ciljeva u svakodnevnoj praksi, smatramo da bi obilježavanje **Dana prava duševnih bolesnika** svake godine trebalo biti jedan od najvažnijih povoda za praktičnu provjeru do sada postignutih rezultata i za predlaganje i provođenje novih mjera, kako za poboljšanje zakonskih rješenja, tako još i više, za njihovu primjerenu implementaciju u svakodnevnu pravnu i psihijatrijsku praksu.

S poštovanjem,

Ravnatelj Bolnice:
prof. dr. sc. Vlado Jukić

Mediji su primjereno popratili ovaj skup i, kao i javnost, podržali inicijativu proglašenja 6. lipnja Danom prava osoba s duševnim smetnjama.

2. PRVI PUT SLUŽBENO OBILJEŽEN DAN PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Obilježavanju 6. lipnja 2012. kao Dana prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj prethodile su koordinirane aktivnosti vezane na proces proglašenja tog Dana. Naime, trebalo je gotovo godinu dana da prijed-

log Klinike za psihijatriju Vrapče, Hrvatskog psihijatrijskog društva, Hrvatskog društva za psihijatriju i pravo i Hrvatskog društva za forenzičku psihijatriju HLZ-a, upućen nakon njegovog prihvaćanja na simpoziju u „Vrapču“ 6. lipnja 2011. godine, uđe u redoviti saborski postupak. Saborski je odbor za zdravstvo i socijalnu skrb, nakon svoje 8. sjednice održane 17. svibnja 2012., na kojoj je utvrdio prijedlog odluke o proglašenju **„DANA PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA“ u Republici Hrvatskoj**, taj prijedlog uputio Saboru na prihvaćanje. Uz prijedlog Odluke, Saborski je odbor za zdravstvo dostavio sljedeće obrazloženje:

OBRAZLOŽENJE

Proglašenjem 6. lipnja Danom prava osoba s duševnim smetnjama, Republika Hrvatska se svrstava u zemlje koje prednjače u zaštiti prava osoba s duševnim smetnjama, temeljem činjenice da kod nas postoji 130 godišnja tradicija zaštite prava osoba s duševnim smetnjama. Naime, 6. lipnja 1880. godine naredbom broj 11.324 Kraljevske zemaljske vlade, odjel unutarnji, usvojen je Statut kraljevskog Zemaljskog zavoda za umobolne u Stenjevcu (kako se tada zvala Klinika za psihijatriju Vrapče). Taj je Statut, čije su humanističke i stručne postavke i danas u mnogočemu aktualne, jedan od najvažnijih dokumenata u povijesti hrvatskih nastojanja, usmjerenih na što je moguće bolje osiguranje prava osoba s duševnim smetnjama.

Posebno obilježavanje tog Dana posvećenog pravima osoba s duševnim smetnjama, opravdano je s obzirom na njihovu nedvojbeno specifičnu poziciju u svim društvima i svim vremenima, koja je dominantno uvjetovana redukcijom njihovih osobnih kapaciteta da sami zastupaju svoje interese u ostvarenju univerzalnih prava i sloboda svakog čovjeka. Stoga im je, privremeno ili trajno, potrebna posebna pomoć i podrška upravo na tom području, na kojem danas nisu dostatno izjednačeni s drugim kategorijama bolesnika.

Na taj način bi se potaknule sve društvene, stručne i zakonske aktivnosti usmjerene na puno i ničim ograničeno: pravo na jednake uvjete liječenja kakve imaju i svi ostali pacijenti na bilo kom drugom području medicinske skrbi; pravo na uklanjanje bilo kojih stigmatizirajućih i diskriminirajućih odnosa prema njima

od strane bilo kojeg pojedinca ili institucije; pravo na najmanje restriktivne mjere kada postoje opravdani razlozi za privremeno ili trajnije ograničavanje njihovih prava; pravo na zaštitu imovine prema jednakim standardima koji vrijede i za sve ostale građane; pravo na kompetentno zastupanje u svim postupcima u kojima sami nisu sposobni zaštititi svoje interese; pravo na liječenje tijekom trajanja kaznenog postupka te izvršavanja kazne i pravo na jednake uvjete suđenja kakve imaju svi drugi građani na bilo kom području kaznenog ili građanskog prava.

Obilježavanje Dana prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj, 6. lipnja, sukladno najvišim humanističkim, demokratskim i zakonskim standardima, trebalo bi biti jedan od najvažnijih povoda za praktičnu provjeru do sada postignutih rezultata, za predlaganje i provođenje novih mjera usmjerenih na realizaciju prava ove vulnerabilne populacije te za njihovu implementaciju u svakodnevnu društvenu, zakonsku i psihijatrijsku praksu.

Saborska rasprava o prijedlogu da se 6. lipanj proglaši Danom prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj, nakon što su ga prethodno prihvatili svi klubovi zastupnika, održana je 31. svibnja 2012., a u njoj je sudjevalo više saborskih zastupnika. O toj raspravi

HINA je istoga dana objavila opsežno izvješće. Sam prijedlog, odnosno Odluku o proglašenju Dana prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj, Hrvatski je sabor prihvatio dana 1. lipnja 2012. godine.

Odluka o proglašenju „Dana prava osoba s duševnim smetnjama“ u Republici Hrvatskoj
HRVATSKI SABOR

1517

Na temelju članka 81. Ustava Republike Hrvatske, Hrvatski sabor na sjednici 1. lipnja 2012. donio je

ODLUKU

O PROGLAŠENJU „DANA PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA“ U REPUBLICI HRVATSKOJ

I.

Dan 6. lipnja proglašava se „Danom prava osoba s duševnim smetnjama“ u Republici Hrvatskoj.

II.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a objavit će se u „Narodnim novinama“.

Klasa: 960-01/12-01/01

Zagreb, 1. lipnja 2012.

HRVATSKI SABOR
Predsjednik Hrvatskoga sabora
Boris Šprem, v. r.

Činjenicom da su mediji primjereno popratili donošenje odluke o proglašenju 6. lipnja Danom prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj javnost je bila upozorena na problem prava osoba s duševnim smet-

njama. A to je jedan od razloga obilježavanja tog Dana. No, nije se stalo na tome. U Bolnici „Vrapče“, u organizaciji Klinike za psihijatriju Vrapče, Hrvatskog psihijatrijskog društva, Hrvatskog društva za psihijatriju i pravo i Hr-

vatskog društva za forenzičku psihijatriju Hrvatskog liječničkog zbora, primjereno je obilježen prvi službeni Dan prava osoba s duševnim smetnjama te su javnosti i državnim vlastima poslane primjerene poruke o problemima i potrebi rješavanja prava osoba s duševnim smetnjama. Na sam Dan prava osoba s duševnim smetnjama, 6. lipnja 2012. u „Vrapču“ je priređena konferencija za novinare na kojoj su sudjelovali istaknuti dužnosnici. Predstavljena je i knjiga Miroslava Gorete *Načelo razmjernosti u psihijatrijskoj teoriji i praksi* te održan, njome inspiriran, Simpozij pod naslovom **Načelo razmjernosti u psihijatrijskoj praksi**.

Na konferenciji za novinare govorili su i na pitanja novinara odgovarali Jasna Omejec, predsjednica Ustavnog suda RH, Rajko Ostojić, ministar zdravlja RH, Davor Bernardić, predsjednik skupštine Grada Zagreba, Lidija Novak Hrastić, zamjenica pročelnika Ureda

za zdravstvo Grada Zagreba, Miroslav Goreta, pročelnik Zavoda za forenzičku psihijatriju Klinike za psihijatriju Vrapče i Vlado Jukić, ravnatelj Bolnice i predsjednik Hrvatskog psihijatrijskog društva. Svi sudionici su istakli zadovoljstvo odlukom Hrvatskog sabora da se 6. lipanj obilježava kao Dan prava osoba s duševnim smetnjama te izrazili nadu da će obilježavanje tog Dana doprinijeti daljnjem unaprjeđenju prava osoba s duševnim smetnjama i poboljšanju njihova položaja u društvu.

Knjigu Miroslava Gorete *Načelo razmjernosti u psihijatrijskoj teoriji i praksi* predstavili su njezin recenzent Petar Klarić, Vlado Jukić, ravnatelj Bolnice „Vrapče“, Anđa Raič, direktorica Medicinske naklade i sam autor, a predstavlanje je vodila Petrana Brečić.

Na Simpoziju pod naslovom **Načelo razmjernosti u psihijatrijskoj praksi** (povodom 6. lipnja Dana prava osoba s duševnim smet-

Na konferenciji za novinare sudjelovali su (na slici s lijeva na desno): Miroslav Goreta, Davor Bernardić, Jasna Omejec, Rajko Ostojić, Lidija Novak Hrastić i Vlado Jukić

njama) kao pozvani predavači sudjelovali su Vlado Jukić, psihijatar (*Načelo razmjernosti i hospitalizacija duševnih bolesnika*), Petar Klarić, pravnik i bivši predsjednik Ustavnog suda RH (*Ustavno pravne osnove načela razmjernosti*), Miroslav Goreta (*Forenzična psihijatrija i načelo razmjernosti*), Hrvoje Jurić, filozof, bioetičar (*Filozofsko-psihijatrijski aspekt načela razmjernosti*), Slaven Letica, sociolog i publicist (*Načelo razmjernosti u psihijatrijskoj praksi s političko-ekonomskog stajališta*), te psihijatri Slađana Štrkalj Ivezic (*Načelo razmjernosti i civilno-pravni status duševnih bolesnika*) i Aleksandar Savić (*Prava duševnih bolesnika i načelo razmjernosti u kontekstu razvoja psihijatrije*). U raspravi, koju je moderirao Vlado Jukić (*Načelo razmjernosti i hospitalizacija duševnih bolesnika*), Kristijan Grđan, aktivist u udruženju civilnog društva koje se bore za prava osoba s duševnim smetnjama (*Uloga civilnih udruga u provođenju načela razmjernosti u psihijatrijskoj praksi*) sudjelovao je veći broj sudionika simpozija.

Sva ova zbivanja posvećena obilježavanju 6. lipnja - Dana prava osoba s duševnim smetnjama – konferencija za novinare, predstavljanje Goretine knjige, simpozij, ali i „Dan otvorenih vrata Bolnice Vrapče“ koji je održan dva dana ranije, u subotu 4. lipnja, bila su medijski zadovoljavajuće praćena i tako predstavljena javnosti.

I tako je počelo obilježavanje 6. lipnja, Dana prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj.

3. OBLJETNICA CENTRA ZA FORENZIČKU PSIHIJATRIJU BOLNICE „VRAPČE“ POSVEĆENA DANU PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Drugi po redu, od njegovog proglašenja 1. lipnja 2012, Dan prava osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj obilježen je, na njegov Dan, 6. lipnja 2013, Simpozijem koji je posvećen 50. obljetnici postojanja i rada Centra za forenzičku psihijatriju Bolnice „Vrapče“. Centar za forenzičku psihijatriju osnovan je u Psihijatrijskoj bolnici Vrapče 1963. godine („s ciljem da već postojeću djelatnost usmjeri u sistematičnije tokove i da unaprijedi postojeći nastavni rad sa studentima u dodiplomskoj i poslijediplomskoj nastavi“). S obzirom na značenje Centra za fo-

renzičku psihijatriju u artikulaciji i provođenju zakonskih odredbi koje se odnose na zaštitu i unaprjeđenje prava osoba s duševnim smetnjama, a ne samo u edukaciji studenata, postdiplomana, specijalizanata i subspecijalizanata iz forenzičke psihijatrije, bilo je logično da obilježavanje njegove obljetnice organiziramo baš na Dan prava osoba s duševnim smetnjama. U organizaciju Simpozija uključeni su šefovi svih forenzičko psihijatrijskih odjela u Hrvatskoj. Svoju potporu ovom Simpoziju i obilježavanju Dana prava osoba s duševnim smetnjama svojim su pokroviteljstvom i prigodnim riječima (odsutnog ministra Miljenića predstavljala je njegova zamjenica Sandra Artuković Kunšt) na otvaranju Simpozija dali gradonačelnik Grada Zagreba, Milan Bandić, ministar zdravlja RH Rajko Ostojić i ministar pravosuđa Orsat Miljenić. Značajna je podrška koju su u svojim pozdravnim riječima, uz čestitku i potporu Centru, uputili akademik Zvonko Kusić, predsjednik HAZU, Jasna Omejec, predsjednica Ustavnog

suda, Branko Hrvatinić, predsjednik Vrhovnog suda RH, Borben Uglešić, doajen hrvatske psihijatrije i drugi uglednici.

Pozivnice s popratnim tekstom i rasporedom zbivanja poslane su najistaknutijim hrvatskim pravnicima (na oko 200 adresa) – profesorima (dekanima) pravnih fakulteta, predsjednicima i zamjenicima predsjednika ustavnog, vrhovnog, županijskih, općinskih i prekršajnih sudova, glavnom državnom odvjetniku i svim njegovim zamjenicima, županijskim i općinskim odvjetnicima, svim sucima vrhovnog, županijskih, općinskih i prekršajnih sudova te sucima istrage koji su ikada bili u službenom kontaktu sa Centrom za forenzičku psihijatriju Bolnice „Vrapče“, predsjedniku Odvjetničke komore kao i nizu odvjetnika koji su se ikada obraćali Bolnici „Vrapče“. Pozivnice su isto tako poslane svim ravnateljima psihijatrijskih bolnica, pročelnicima psihijatrijskih klinika i šefovima psihijatrijskih odjela, svim predsjednicima psihijatrijskih društava HLZ te članovima savjeta

Rajko Ostojić, ministar zdravlja, Zvonko Kusić, predsjednik HAZU, Milan Bndić, gradonačelnik Grada Zagreba, Vlado Jukić i Borben Uglešić, bivši šef Klinike za psihijatriju u Splitu

drugih tijela Hrvatskog psihijatrijskog društva. Isto tako o obilježavanju Dana prava osoba s duševnim smetnjama i simpoziju o 50 godina rada Centra za forenzičku psihijatriju bolnice „Vrapče“ neposredno su, dostavom na njihove elektroničke adrese, obaviješteni svi članovi Hrvatskog psihijatrijskog društva (preko 70 %

svih hrvatskih psihijatarata). Pozivnice/obavijesti poslane su i dekanima svih hrvatskih pravnih i medicinskih fakulteta te svih fakulteta koji obrazuje stručnjake koje Bolnica „Vrapče“ zapošljava (filozofski fakulteti, studiji psihologije, Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, studiji socijalnog rada, visoke zdravstvene škole).

Poštovane kolegice i kolege, poštovani sudionici simpozija 50. godina Centra za forenzičku psihijatriju „Vrapče“,

nije bilo prošle ni godinu dana od otvaranja bolnice „Vrapče“ (1879), a u njoj je, za potrebe tada, izdana prva sudsko-psihijatrijska ekspertiza (1880). Iste 1880. godine donesen je 6. lipnja Statut „Zavoda za umobolne Stenjevec“ (bako se tada zvala Klinika za psihijatriju Vrapče) koji je imao, i još uvijek ima (Hrvatski je sabor 6. lipnja, dan donošenja ovog dokumenta značajnog za zaštitu prava duševnih bolesnika, proglasio Danom prava osoba s duševnim smetnjama u RH) značajno mjesto među pravno-psihijatrijskim dokumentima, pravilnicama i zakonima u Hrvatskoj. Godine 1882. u Bolnici je „pet kaznenika i dva optuženika“ Brijun „sudbenih“ slučajeva od 1928. do 1932. bio je po godinama 20, 16, 21, 15 i 16. Godine 1932. „prouče se u večernjim satima prikazi sudskih optuženika i zemljišnih slučajeva, analizuju se sazube „mjenjice“, drže se referati i predavanja“. Sredinom pedesetih godina 20. stoljeća Glaser s Turčinom osmišljava postdiplomski studij iz forenzičke psihijatrije (na Pravnom fakultetu u Zagrebu!). U isto vrijeme artikulirana je ideja o izgradnji „odjela za promatranje sudskih bolesnika“ (godine 1956. u Bolnici su 43 motornika i „50 bolesnika na liječenje i čuvanje“). Specijalizirani forenzičko-psihijatrijski odjel, prvi takav u Hrvatskoj i bivšoj Jugoslaviji, otvara se 1957. godine.

Na temeljima dotadašnjeg sudsko-psihijatrijskog rada i iskustva, a „s ciljem da već postojeću djelatnost usmjeri u sistematičnije tokove i da unaprijedi postojeći nastavni rad sa studentima u dopiplomskoj i poslijediplomskoj nastavi“, u Bolnici je u proljeće 1963. godine, na inicijativu profesora Turčina, osnovan Centar za forenzičku psihijatriju. Od tada su svi projekti i aktivnosti iz područja forenzičke psihijatrije uključeni i provode se kroz taj centar.

Svojem radom kroz proteklih 50 godina Centar je opravdao svoj osnutak i svoje postojanje. U detaljima onoga što je Centar za forenzičku psihijatriju bolnice „Vrapče“ činio i značio u proteklih pola stoljeća za hrvatsku forenzičku psihijatriju bit će, uz ostalo, riječi na ovom simpoziju. Ovdje neka bude navedeno samo nekoliko činjenica: Centar za forenzičku psihijatriju bolnice „Vrapče“ organizirao je dvadesetak simpozija, seminara, edukacijskih tečajeva i obratnih stolova, u njemu je prevedeno dvadesetak knjiga iz forenzičke psihijatrije, u Centru je osmišljen i prvi (početkom 70.) i drugi program (sredinom devedesetih godina prošlog stoljeća) subspecijalizacije iz forenzičke psihijatrije, u njemu su educirani svi hrvatski subspecijalisti i postdiplomci iz forenzičke psihijatrije te veliki broj sudskopsihijatrijskih vještaka; u Centru je sачinjen program izgradnje Zavoda za forenzičku psihijatriju u Popovcu, kao i program rada i izgradnje zgrade i novog Zavoda za forenzičku psihijatriju bolnice „Vrapče“. Forenzički odjeli u Popovcu, Rabu i Ugljanu otvoreni su u suradnji s Centrom u „Vrapču“. Posebno treba naglasiti da su u Centru za forenzičku psihijatriju „Vrapče“ po prvi put bila artikulirana sva pravno-psihijatrijska pitanja, uključujući i Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama Republike Hrvatske donesen krajem 1997. godine.

Na kraju zahvalnog srca osima koji su na bilo koji način doprinijeli razvoju Centra za forenzičku psihijatriju Klinike za psihijatriju Vrapče. Posebno zahvalnog srca, sudionicima ovog simpozija, kojim ćemo još jednom podijeliti na prava osoba s duševnim smetnjama i stanje u našoj forenzičkoj psihijatriji.

Ravnatelj Klinike:
Prof. dr. Vlado Jukić

KLINIKA ZA PSIHIJATRIJU VRAPČE

Povodom 50 godina postojanja i rada Centra za forenzičku psihijatriju Klinike za psihijatriju Vrapče (osnovan 1963. godine), na Dan prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj, 6. lipnja, Klinika za psihijatriju Vrapče organizira Simpozij:

50 godina CENTRA ZA FORENZIČKU PSIHIJATRIJU Klinike za psihijatriju Vrapče (i njegovo značenje za razvoj hrvatske forenzičke psihijatrije)

Edukacijski centar Klinike za psihijatriju Vrapče
Četvrtak, 6. lipnja 2013. u 9,00 sati

Pokrovitelji:
prof. dr. sc. **Rajko Ostojić**, ministar zdravlja RH
mr. sc. **Orsat Miljenić**, ministar pravosuđa RH

Organizacijski odbor:			Program:	
predsjednik: Vlado Jukić			9,00 - 9,10	Vlado Jukić: Otvaranje Simpozija i pozdravna riječ
članovi:			9,10 - 9,30	Vlado Jukić: 50 godina Centra za forenzičku psihijatriju Klinike za psihijatriju Vrapče i njegova uloga u razvoju hrvatske forenzičke psihijatrije
Petruna Brečić	Ilija Krapić	Kiroimir Rudić	9,30 - 10,00	Pozdrav uzvanika
Silvka Bagarić	Ivana Jolić	Snejzana Spitzmuller	10,00 - 10,30	Pozica za kavu
Nadica Buzina	Andriana Muzek	Dragan Nemoj	10,30 - 10,50	Nadica Buzina: Pregled forenzičko-psihijatrijskih bolesnika liječenih u „Vrapču“ u razdoblju od 1963. do 2013.
Miroslav Goreta	Boris Mujacic	Jasna Bolic	10,50 - 11,10	Tija Zarkovic Palijan: Psihijatrijska bolnica Popovaca – od III. sudskog odjela do Zavoda za sudsku psihijatriju kao najvećeg centra za liječenje (i čuvanje) psihiki zbornomanih delinkvenata – prošlost, sadašnjost i budućnost forenzičke psihijatrije u Popovcu te pregled forenzičko-psihijatrijskih pacijenata liječenih u bolnici „Popovca“
Aleksander Hald	Boris Samoburac	Vesna Zanic	11,10 - 11,30	Vesna Sendula-Jengić: Forenzičko-psihijatrija i liječenje forenzičko-psihijatrijskih bolesnika u Psihijatrijskoj bolnici Rab
Stručni odbor:			11,30 - 11,50	Danko Labura: Značajke forenzičko-psihijatrijskih bolesnika liječenih u Psihijatrijskoj bolnici Ugljan od prijama prvog „sudskog“ pacijenta u Bolnicu do sada
predsjednik: Vlado Jukić			11,50 - 12,10	Miroslav Goreta: DSM-V i mogućnosti njegove primjene na području psihijatrijskih vještčenja
članovi:			12,10 - 12,30	Ante Bagarić: Pregled institucionalnih vještčenja u Centru za forenzičku psihijatriju bolnice „Vrapče“ (kritička analiza dominantnih trendova u pojeditim vremenskim razdobljima)
Ante Bagarić	Gordan Makarić	Zlata Durđević	12,30 - 12,50	Gordan Bošković, Dragan Kovačić, Romel Krajačić, Mladen Maver: Mjesto i uloga psihologa u forenzičkoj psihijatriji
Petruna Brečić	Ninoslav Mimica	Veljka Groatanić	12,50 - 13,10	Rasprava
Nadica Buzina	Dragaženka Ostojić	Dragažen Tripalo	13,10 - 14,10	Ružica:
Miroslav Goreta	Dario Penčić	Ivan Turudić	14,10 - 14,30	Veljka Groatanić: Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama – aktualna revizija
Aleksander Hald	Slađana Štrkalj-Štežić	Aleksandra Korac-Craovac	14,30 - 14,50	Ivan Turudić: Financijska kriza u hrvatskom pravosuđu i njegove reperkusije na organizaciju i kvalitetu psihijatrijskih vještčenja u RH
Miroslav Herczeg	Vesna Sendula-Jengić	Ivica Veselić	14,50 - 15,10	Ivica Veselić: Veselić: „Hospitalizacijski pravci“ i dosadašnja iskustva u njegovoj praktičnoj primjeni u RH
Danilo Hoočba	Tija Zarkovic Palijan		15,10 - 15,30	Miroslav Goreta: Aktualni problemi na području kazneno-pravnih psihijatrijskih vještčenja u RH
Počasnii odbor:			15,30 - 15,50	Vlado Jukić: Uloga Centra za forenzičku psihijatriju Klinike za psihijatriju Vrapče u edukaciji te forenzičke psihijatrije (pregled seminara, publikacija)
Davor Miroć	Nikola Grčić	Vjekoslav Miroć	15,50 - 16,00	Rasprava
Aleksandar Vovč	Martina Kovac	Ksenija Turković		
Alan Susić	Milica Mihanović	IVCA Črnčić		
Dragan Ujčić	Mladen Maver	Zdravko Jambrović		
Zoran Parac	Radmir Rakun	Branka Živković-Zigante		
Danijel Buljan	Vesna Ferenčević-Smilac	Martina Ajduković		
Goran Dodić	Barbara Marčević	Danka Kizmar		
Pavo Frlaković	Borben Ujčević	Ljiljana Mikić-Todorović		
Tanja Francić-Kovacic	Nikola Mandić	Branka Hrvatinić		
Rudolf Gregurek	Slavko Sakoman	Mirela Mijčić		
Miro Jakovljević	Mihajlo Dika	Vinko Mioč		
Dragica Kozarić-Kovačić	Petar Klarić			
Dragaen Bačić	Davor Krapić			

Nakon pozdravnih riječi Vlade Jukića, ravnateljica Bolnice i predsjednika HPD-a te pozdravnih riječi i riječi podrške pokrovitelja i uglednih gostiju, održan je simpozij pod naslovom **„50 godina Centra za forenzičnu psihijatriju Klinike za psihijatriju Vrapče (i njegovo značenje za razvoj hrvatske forenzične psihijatrije)“**.

Pozvana i pripremljena predavanja održali su Vlado Jukić (*50 godina Centra za forenzičnu psihijatriju Klinike za psihijatriju Vrapče i njegova uloga u razvoju hrvatske forenzične psihijatrije*), Nadica Buzina (*Pregled forenzično-psihijatrijskih bolesnika liječenih u „Vrapču“ u razdoblju od 1963. do 2013.*), Ante Bagarić (*Pregled institucionalnih vještačenja u Centru za forenzičnu psihijatriju bolnice „Vrapče“ - kritička analiza dominantnih trendova u pojedinim vremenskim razdobljima*), Tija Žarković Palijan (*Psihijatrijska bolnica Popovača – od III., sudskog, odjela do Zavoda za sudsku psihijatriju kao najvećeg centra za*

liječenje (i čuvanje) psihički abnormalnih delinkvenata – prošlost, sadašnjost i budućnost forenzične psihijatrije u Popovači te pregled forenzično-psihijatrijskih pacijenata liječenih u bolnici „Popovača“), Vesna Šendula-Jengić (*Forenzična psihijatrija i liječenje forenzično-psihijatrijskih bolesnika u Psihijatrijskoj bolnici Rab*), Darko Labura (*Značajke forenzično-psihijatrijskih bolesnika liječenih u Psihijatrijskoj bolnici Rab od prijama prvog „sudskog“ pacijenta u Bolnicu do sada*), Miroslav Goreta (*Aktualni problemi na području kazneno-pravnih psihijatrijskih vještačenja u RH*), Goran Bošković, Dragan Kovačić, Romel Krajačić, Mladen Maver (*Mjesto i uloga psihologa u forenzičkoj psihijatriji*), Velinka Grozdanić (*Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama - aktualna revizija*), Ivan Turudić (*Financijska kriza u hrvatskom pravosuđu i njezine reperkusije na organizaciju i kvalitetu (psihijatrijskih) vještačenja u RH*), Ivica Veselić (*„Hospitalizacijsko pravo“ i dosadašnja*

Zvonko Kusić, predsjednik HAZU, Branko Hrvatinić, predsjednik Vrhovnog suda Hrvatske, Jasna Omejec, predsjednica Ustavnog suda Hrvatske, Sandra Artuković Kunšt, zamjenica ministra pravosuđa, Rajko Ostojić, ministar zdravlja RH i Vlado Jukić, pomno slušaju predavače

iskustva u njegovoj praktičnoj primjeni u RH), Miroslav Goreta (*DSM V i mogućnosti njegove primjene na području psihijatrijskih vještačenja*), Vlado Jukić (*Uloga Centra za forenzičnu psihijatriju Klinike za psihijatriju Vrapče u edukaciji iz forenzične psihijatrije (pregled seminara, publikacija)*).

Iako su izložena predavanja u pravilu problematizirala određene forenzičko psihijatrijske teme, rasprava je bila usmjerena, pa se tako i održavala, na problem prava osoba s duševnim smetnjama (s naglaskom na sudsko-psihijatrijske pacijente). Još jedanput je jasno naglašena potreba da se pravima osoba s duševnim smetnjama obraća sve veća pažnja te da je obilježavanje 6. lipnja kao Dana prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj važna karika u procesu unaprjeđenja tih prava. Posebno je istaknuto da obilježavanje tog Dana doprinosi slanju poruke javnosti i osvješćivanju problema s kojima se susreću osobe s duševnim smetnjama.

Mediji su jako dobro popratili sva ova zbivanja i o njima obavijestili javnost.

4. DAN PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA 2014.

Dan prava osoba s duševnim smetnjama obilježen je 2014. godine pod pokroviteljstvima predsjednika države Ive Josipovića, ministra zdravlja⁵ Rajka Ostojića, ministra pravosuđa Orsata Miljenića i gradonačelnika Grada Zagreba Milana Bandića. U Klinici za psihijatriju Vrapče održan je Simpozij pod naslovom *Novi Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama* te Dan otvorenih vrata, a u Rijeci i Karlovcu, u organizaciji studenata riječkog sveučilišta, pretežno studenata Medicinskog fakulteta⁶ i

uz podršku niza nevladinih udruga, psihijatrijskih institucija (Bolnica Rab, Bolnica Vrapče, Klinika za psihijatriju KBC Rijeka, Odjel za psihijatriju Županijske bolnice Karlovac) i gradova Rijeke i Karlovca, održana je kampanja za destigmatizaciju duševnih bolesnika pod nazivom „**Stani uz mene**“, a trajala je, kao **antiSTIGMA tjedan**, od 6. lipnja do 14. lipnja 2014.

Tema simpozija održanog povodom Dana prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj održanog u „Vrapču“ 6. lipnja 2014., **Novi Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama**, nametnula se sama po sebi. Naime, upravo je donošenje novog Zakona bilo u postupku (Sabor je Zakon donio jednoglasnom odlukom 13. lipnja 2014.), a njegovi kreatori, Povjerenstvo za izradu nacrtu ZZODS, imali su ne samo potrebu nego i obvezu predstaviti ga javnosti. Isto tako Povjerenstvo je preuzelo zadaću informiranja i educiranja psihijatara i pravnika koji će u svom svakodnevnom radu koristiti Zakon. Simpozij su organizirali Hrvatsko psihijatrijsko društvo, Katedra za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Rijeci i Klinika za psihijatriju Vrapče, a predavači su bili članovi povjerenstva za izradu nacrtu novog Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama Vlado Jukić, Velinka Grozdanić, Miroslav Goreta, Marissabell Škorić, Ivica Veselić, Jasnica Garašić, Dražen Tripalo, Sunčana Roksandić Vidlička i Kristijan Grđan (uz navedene u povjerenstvu za izradu nacrtu Zakona bili su i Ivana Milas Klarić, Renata Kordić, Diana Kovačević Remenarić, Danica Kramarić i Mirta Kuharić). Slijedila je opsežna rasprava koja je završila zaključkom da Novi ZZODS donosi niz novina koje u još većoj mjeri, i bolje, štite prava osoba s duševnim smetnjama.

⁵ Kako se, sasvim pogrešno, zvalo Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske u razdoblju od 2012. do 2016.

⁶ Studenti Medicinskog fakulteta u Rijeci posebno su aktivni u praćenju problema s kojima se susreću osobe s

duševnim smetnjama. Aktivno se bore za prava osoba s duševnim smetnjama, a posebno rade na programima destigmatizacije duševnih bolesnika. U programu rada su im i posjeti psihijatrijskim ustanovama (Rab, Vrapče i Lopača).

SIMPOZIJ

KLINIKA ZA PSIHIJATRIJU VRAPČE

**povodom
DANA PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA
6. lipnja 2014.**

Klinika za psihijatriju Vrapče
Katedra za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Rijeci
i Hrvatsko psihijatrijsko društvo
organiziraju simpozij

NOVI ZAKON O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

**Edukacijski centar Klinike za psihijatriju Vrapče
Petak, 6. lipnja 2014. u 10.00 sati**

Pokrovitelji:
Prof. dr. sc. Ivo Josipović, predsjednik Republike Hrvatske
Prof. dr. sc. Rajko Ostojić, ministar zdravlja
Mr. sc. Osnat Miljenić, ministar pravosuđa
Milan Bandić, dipl. polit., gradonačelnik Grada Zagreba

Organizatori:
Klinika za psihijatriju Vrapče
Katedra za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Rijeci
Hrvatsko psihijatrijsko društvo

Organizacijski odbor:
Vlado Jukić
Veljka Grozdanić
Petra Brečić
Nadica Buzina
Aleksandar Savić
Jasna Bolić, tajnica

Stručni odbor:
Jasna Garašić
Miroslav Goreta
Krisijan Gudan
Veljka Grozdanić
Vlado Jukić
Sunčana Roksančić Vidlička
Marisabel Škorić
Dražen Trpalo
Ivica Vesečić

Klinika za psihijatriju Vrapče, Bolnička c. 32, 10090 Zagreb, Tel. 01 / 3780 666
E-mail: bolnica@bolnica-vrapce.hr

Poltavani kolegi, poltavani kolege,

Hrvatski je Sabor na svojoj sjednici održanoj 1. lipnja 2012. donio odluku kojom je 6. lipnja proglašen **Danom prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj**.

Odlučeno je hrvatska psihijatrijska zajednica, a posebno zaposlenici i pacijenti bolnice „Vrapče“ početi obilježavati taj dan. Godine 2012., uz ostale manifestacije, održali smo u „Vrapču“ simpozij pod naslovom „Našelo razumjeti u psihijatrijskoj praksi“, a 2013. simpozij povodom 50 godina Centra za forenzičku psihijatriju „Vrapče“.

Ove godine Dan prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj obilježavamo **edukativnim simpozijem** pod naslovom „**Novi Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama**“. Na simpoziju uzimaju članovi povjerenstva koje je sačinilo razni novi ZZODS-a. Ovo je tek uvođen simpozij na tu temu – našim, naša je obaveza educirati hrvatske psihijatre i pravnike kako bi, na dobro osobe s duševnim smetnjama, koristili ZZODS.

Uk Simpozij, ovogodišnji Dan prava osoba s duševnim smetnjama obilježavamo i interaktivnim programom usmjerenim na smanjenje stigmatizacije osoba s duševnim smetnjama. U vremenu od 10,00 sati do 10,45 bit će na interaktivnoj veći s kolegama na Medicinskom fakultetu u Rijeci koji su ove godine, povodom Dana prava osoba s duševnim smetnjama, osmislili i provode program ANTI-STIGMA (jedno pod naslovom „Stani uz mene“).

Poltavani kolegi i kolege, predlažem da vam biti na raspolaganje za razjašnjenje svih pitanja koja novi ZZODS nameće i postavlja. Uvjereni smo da će ovaj simpozij iznenađujuće putovati kojom u prigori novi ZZODS-a moramo ište objave kojima stajemo.

A naš cilj je i to bolja zaštita prava osoba s duševnim smetnjama.

Prof. dr. sc. Veljka Grozdanić
Prof. dr. sc. Vlado Jukić

Simpozij

NOVI ZAKON O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Program:

10,00 - 10,45	Pravo je osoba s duševnim smetnjama da ne bude stigmatizirana Prisutnima i javnosti obratit će se izaslanik pokrovitelja predsjednika RH dr. Ivo Josipović, dr. Izet Aganović te predstavnici Grada Zagreba, Gradskog ureda za zdravstvo, psihijatrijske zajednice, udruga pacijenata i drugi (10,00 - 10,45 sati bit će uspostavljena internetna veza s Pravim fakultetom u Rijeci)
11,00 - 11,15	Vlado Jukić: Uvodna riječ
11,15 - 11,30	Veljka Grozdanić: Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama - uvodno izlaganje
11,30 - 11,45	Miroslav Goreta: Psihijatrijski sadržaji
11,45 - 12,00	Marisabel Škorić: Liječnička tajna u funkciji zaštite privatnosti osoba s duševnim smetnjama
12,00 - 12,15	Ivica Vesečić: Sporna pitanja dovlađanje sudbe prakse postupanja prema osobama s duševnim smetnjama
12,15 - 12,30	Jasna Garašić: Prisilna hospitalizacija osoba s duševnim smetnjama
12,30 - 12,45	Dražen Trpalo: Novine u psihijatrijskom liječenju neuzrokovanih osoba
12,45 - 13,00	Sunčana Roksančić Vidlička: Mjese prisile prema osobama s tešim duševnim smetnjama
13,00 - 13,45	Pausa
13,45 - 14,00	Krisijan Gudan: Osoba od povjerenja - novi institut u zaštiti osoba s duševnim smetnjama
14,00 - 14,15	Vlado Jukić: Posebni postupci i biomedicinska istraživanja
14,15	Rasprava

Dio članova Povjerenstva za izradu nacrtu novog ZZODS-a: Goreta, Tripalo, Kuharić, Grđan, Grozdanić, Kramarić, Veselić, Roksandić Vidlička, Garašić i Jukić

Sudionici Simpozija ZZODS, održanog u „Vrapču“ 6. lipnja 2014. U prvom redu, s lijeva na desno, D. Kramarić, S. Antolić, M. Kuharić, I. Aganović (skup su pozdravili u ime ministra zdravstva, gradonačelnika Grada Zagreba, ministra pravosuđa i predsjednika Države), L. Vidović, Ž. Thur, R. Sabljak i D. Hodoba

Na Simpoziju su sudjelovali mnogi poznati uglednici i predstavnici državnih institucija i nevladinih udruga koji su u svojim pozdravnim riječima, ili u raspravi, snažno podržali novi ZZODS i založili se za unaprjeđenje prava osoba s duševnim smetnjama. U ime ministra zdravstva govorila je Danica Kramarić, u ime ministra pravosuđa Mirta Kuharić, u ime gradonačelnika Grada Zagreba Slavko Antolić, a u ime predsjednika države Izet Aganović.

Bila je uspostavljena internetska veza s Medicinskim fakultetom u Rijeci odakle su skup pratili studenti, uglavnom oni koji su aktivno sudjelovali u antistigma kampanji pod nazivom „Stani uz mene“.

Kampanja za destigmatizaciju duševnih bolesti „Stani uz mene“ u organizaciji studenata Riječkog sveučilišta bila je intenzivna i vrlo uspješna. Iz svega je bilo vidljivo da su je organizirali i vodili ne samo znalci, nego i entuzijasti i istinski pobornici prava osoba s duševnim smetnjama. Prethodilo joj je animacijsko pismo koje je u ime studenata Sveučilišta u Rijeci javnosti uputio jedan od njezinih inicijatora, Igor Salopek, student medicine. Evo tog pisma:

„Povodom 6. lipnja – Dana prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj, **studenti Sveučilišta u Rijeci** organizirat će po prvi puta u takvom obliku kampanju **antiSTIGMA tjedan** pod nazivom „**Stani uz mene**“, a koja je usmjerena na borbu protiv stigme duševnih bolesti. Naime, društvena stigma koja prati osobe oboljele od duševnih bolesti djeluje vrlo negativno na ishode, kako dijagnostike, tako i liječenja duševnih bolesti. Njeni efekti poput „etiketiranja“, izolacije bolesnika, loše samopercepcije... dovode do pogubne diskriminacije i nemogućnosti ostvarenja temeljnih ljudskih prava. Zato ćemo ovim, javno-zdravstvenim projektom, koji će se održati pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske, **od 6. do 14. lipnja 2014.**, brojnim aktivnostima ukazati na problem stigme u društvu, informirati i educirati građane o mentalnim bolestima te na taj način dati doprinos redukciji ovog fenomena.

Ovim putem pozivamo najširu javnost, sve zainteresirane građane, da nam se pridruže u ovoj kampanji te svojom podrškom daju svoj obol destigmatizaciji osoba koje boluju od duševnih bolesti, kao i poboljšanju njihova standarda liječenja i kvalitete života.“

Riječki studenti u dvorani Medicinskog fakulteta u Rijeci prate Simpozij *Novi Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama* koji se odvija u velikoj dvorani edukacijskog centra Klinike za psihijatriju Vrapče

Tijekom tjedan dana trajanja kampanje održane su razne tribine, radionice (s učenicima osnovnih i srednjih škola te njihovim edukatorima), promocije, izložbe (studenta Akademije primijenjenih umjetnosti), kazališna predstava („Kuc-kuc cabaret“), edukacija i kontakt s građanima (štanovi u Rijeci i Karlovcu) - aktivnosti senzibilizacije građana i destigmatizacije osoba koje boluju od duševnih bolesti, posjet Psihijatrijskoj bolnici Rab.... Može se bez zadržke reći da je ova kampanja riječkih studenata imala snažan odjek i polučila izvrsne rezultate.

Obilježavanje Dana prava osoba s duševnim smetnjama u lipnju 2014. naišlo je na zadovoljavajući interes medija i javnosti, HINA je objavila informaciju i komentar o obilježavanju Dana prava osoba s duševnim smetnjama i novom Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Mnogi su mediji, bilo posredstvom HININE informacije, bilo izravnim javljanjem također pisali i govorili o događanjima vezanima uz ovaj Dan te o problemima na koje nailaze osobe s duševnim smetnjama u svakodnevnom životu. Praktički svi ti napisi bili su afirmativni i konstruktivno su se zalagali za prava osoba s duševnim smetnjama.

5. DAN PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA 2015. – PREDSTAVLJANJE KOMENTARA ZZODS-a I OKRUGLI STOL

Dan prava osoba s duševnim smetnjama obilježen je 2015. godine danom otvorenih vrata Klinike za psihijatriju Vrapče (ali i nekoliko drugih psihijatrijskih ustanova), predstavljanjem **Komentara zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama** i okruglim stolom pod naslovom **Prava osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj u teoriji i praksi**.

Klinika za psihijatriju Vrapče svoja je vrata otvorila javnosti u subotu 6. lipnja 2015., baš na Dan prava osoba s duševnim smetnjama u vremenu od 10,00 – 17,00 sati. U tom je raz-

doblju posjetiteljima omogućeno razgledavanje Bolnice, susret i razgovor s osobljem i bolesnicima te posjet Muzeju Bolnice „Vrapče“. Nažalost, pokazalo se da su naši građani bili iznenađeni mogućnošću da neobvezno razgledaju psihijatrijsku ustanovu i razgovaraju s psihijatrijskim bolesnicima zbog čega je bilo relativno malo, manje od očekivanog, posjetitelja. Neki od njih imali su potrebu izraziti zadovoljstvo viđenim i doživljenim.

Stručni skup posvećen Danu prava osoba s duševnim smetnjama održan je u ponedjeljak, 8. lipnja 2015. Prvo je predstavljen **Komentar Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (s provedbenim propisima, primjerima sudskih odluka, međunarodnim dokumentima i presudama Europskog suda za ljudska prava)**, a zatim je održan okrugli stolom pod naslovom **Prava osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj u teoriji i praksi**.

Komentar Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama predstavili su njegovi recenzenti Vlado Jukić i Anita Kurtović Mišić te Miroslav Goreta, jedan od autora i Velinka Grozdanić, glavna urednica i jedna od autorica Komentara.

Na okruglom stolu (*Prava osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj u teoriji i praksi*) – moderator Vlado Jukić - govorili su Lora Vidović (*Prava osoba s duševnim smetnjama iz perspektive pučke pravobraniteljice*), Sanja Sarnavka (*Pogled na prisilna zadržavanja pacijenata iz perspektive zaštite ljudskih prava pacijenata*), Željko Petrušić (*Prava osoba s duševnim smetnjama kao novinarska tema*) i Vlado Jukić (*Prava osoba s duševnim smetnjama iz perspektive psihijatra praktičara*).

Rasprava koja je uslijedila potvrdila je da su praktički psihijatri prvi na braniku zaštite prava osoba s duševnim smetnjama. Nije bilo teško primijetiti da je to iznenadilo neke od diskutanata koji, do tada, nisu imali pravi uvid o tome kako se psihijatri u pravilu prema bolesnicima odnose i kako i koliko čuvaju njihova prava.

KLINIKA ZA PSIHIJATRIJU VRAPČE

HPD

OBILJEŽAVANJE

DANA PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Mjesto:
Klinika za psihijatriju Vrapče, Zagreb

Vrijeme:
6. lipnja 2015. (subota) od 10,00 do 17,00 sati
8. lipnja 2015. (ponedjeljak) od 12,00 do 14,00 sati

Pottovani,

U Republici Hrvatskoj se od 2012. godine obilježava Dan prava osoba s duševnim smetnjama.

Dana 6. lipnja 2011. održan je u bolnici „Vrapče“, u organizaciji Bolnice, Hrvatskog psihijatrijskog društva, Hrvatskog društva za forenzičku psihijatriju i Hrvatskog društva za psihijatriju i pravo, simpozij na temu „Prava osoba s duševnim smetnjama“. Na tom simpoziju je zaključeno da se Saboru RH predloži da 6. lipnja proglasi Danom prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj. Dan 6. lipnja je izabran zato što je tadašnja Hrvatska vlada 6. lipnja 1880. godine potvrdila Statut Zavoda za umobolne Stenjevec, kako se tada zvala Klinika za psihijatriju Vrapče. U tom Statutu je, naime, niz odredbi koje reguliraju prava hospitaliziranih bolesnika, a te odredbe su takvog karaktera da su svevremenske odnosno i sada aktualne. Kao poticaj za obilježavanje Dana prava osoba s duševnim smetnjama bila je činjenica da su osobe s duševnim smetnjama najobespravljenija kategorija bolesnika. Zbog relativno česte nemogućnosti ovih osoba da se same izbore za svoja prava, niz je vladinih i nevladinih organizacija u svijetu donijelo više deklaracija, rezolucija i preporuka o postupanju s ovom kategorijom bolesnika. Sabor RH prihvatio je ovaj prijedlog te je 2012. godine 6. lipnja proglašen Danom prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj.

Obilježavajući taj dan, 2012. godine održan je okrugli stol pod nazivom „Načelo razmjernosti u psihijatrijskoj praksi“, 2013. godine simpozij o pedesetogodišnjem radu Centra za forenzičku psihijatriju Klinike za psihijatriju Vrapče (kroz koji je artikulirano najviše problema vezanih za prava duševnih bolesnika), a 2014. godine govorili smo o novom Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

Ove godine Dan prava osoba s duševnim smetnjama u RH obilježavamo **Danom otvorenih vrata bolnice „Vrapče“**, predstavljajući **Komentara Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama** te okruglim stolom pod naslovom **Prava osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj u teoriji i praksi**.

Dan otvorenih vrata bolnice „Vrapče“ organiziramo u subotu, 6. lipnja 2015. godine od 10,00 do 17,00 sati. U sklopu otvorenih vrata posjetitelji će moći razgledati Bolnicu, razgovarati s pacijentima i osobljem – na raspolaganju posjetiteljima bit će 10 liječnika, i posjetiti Muzej bolnice „Vrapče“.

U ponedjeljak, 8. lipnja 2015. godine u 12,00 sati bit će predstavljena knjiga „Komentar Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama“, a iza toga održan okrugli stol pod naslovom „Prava osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj u teoriji i praksi“.

Imajući u vidu značenje predviđenih događanja u ostvarenju prava osoba s duševnim smetnjama, očekujemo potporu širokog kruga stručnjaka, ne samo iz psihijatrijske struke, nego i svih onih koji se u svom radu susreću s problemima osoba s duševnim smetnjama, koji s njima rade bilo profesionalno bilo kroz nevladine udruge, te dužnosnika kojima bi briga o duševnim bolesnicima i njihovim pravima bila nezaobilazan interes.

Pozivajući vas na obilježavanje Dana prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj, pozdravljam Vas s poštovanjem,

Ravnatelj bolnice „Vrapče“ i predsjednik HPD-a
prof. dr. sc. **Vlado Jukić**

Program:

6. lipnja 2015. (subota)

Dan otvorenih vrata (10,00 – 17,00 sati)

- razgledavanje Bolnice
- komunikacija s osobljem i bolesnicima
- posjet Muzeju bolnice „Vrapče“

8. lipnja 2015. (ponedjeljak)

12,00 Predstavljanje knjige
Komentar Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama s provedbenim propisima, primjerima sudskih odluka, međunarodnim dokumentima i presudama Europskog suda za ljudska prava

O knjizi će govoriti:

- recenzenti: **Vlado Jukić**
Anita Kurtović Mičić
- u ime autora: **Miroslav Goreta**
- glavna urednica: **Velinka Grozdančić**

13,00 Okrugli stol na temu
Prava osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj u teoriji i praksi
Moderator **Vlado Jukić**

Pozvani diskutanti:
Lora Vidović:
Prava osoba s duševnim smetnjama iz perspektive pučke pravobraniteljice

Sanja Sarnavka:
Pogled na prisilna zadržavanja pacijenata iz perspektive zaštite ljudskih prava pacijenata

Zeljko Petrušić:
Prava osoba s duševnim smetnjama kao novinarska tema

Vlado Jukić:
Prava osoba s duševnim smetnjama iz perspektive psihijatra praktičara

Rasprava (svi prisutni)

14,00 Domjenak

6. DAN PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA 2016. OBILJEŽEN SIMPOZIJEM U HAZU-U

Dan prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj obilježen je 6. lipnja 2016. simpozijem, pod naslovom ***Evalucija jednogodišnje primjene novog Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj***, održanim u Velikoj dvorani Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti na Trgu Josipa Jurja Strossmayera u Zagrebu. Istoga dana, prije tog simpozija, u Klinici za psihijatriju Vrapče predstavljene su, do tada pripremljene smjernice liječenja oboljelih od ranih psihijatrijskih bolesti i poremećaja (skup je vodila Martina Rojnić Kuzman).

U organizaciju ovog stručnog skupa i promicanju informacije o Danu prava osoba s duševnim smetnjama uključila se te 2016. godine i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Uz nju su organizatori Simpozija bili Hrvatsko

psihijatrijsko društvo, Klinika za psihijatriju Vrapče, Katedra za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Rijeci i Hrvatsko društvo za forenzičku psihijatriju HLD-a. Stručni i organizacijski odbor sačinjavali su akademik Jakša Barbić, potpredsjednik HAZU, Vlado Jukić, predsjednik HPD-a i ravnatelj Klinike za psihijatriju Vrapče, docentica Nadica Buzina, predsjednica Hrvatskog društva za forenzičku psihijatriju HLZ-a i profesorica Velinka Grozdanić, voditeljica radne skupine za izradu Nacrta ZZODS-a iz 2014. godine i pročelnica Katedre za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Rijeci.

Stručni skup je vehementno vodio akademik Jakša Barbić koji je ujedno, u ime odsutnog predsjednika HAZU-a Zvonka Kusića, i u svoje ime pozdravio skup i održao uvodno slovo u kojem je naglasio zadovoljstvo HAZU što je domaćin tako značajnom stručnom skupu.

Dr. Božo Petrov, potpredsjednik Hrvatske vlade, i sam psihijatar (psihijatriju je specijalizirao i specijalistički ispit položio u „Vrapču“!)

Akademici Marko Pećina, Pavao Rudan, Jakša Barbić i Božo Petrov, potpredsjednik Vlade sa zanimanjem su pratili izlaganja predavača

Potpredsjednik HAZU Jakša Barbić

uz prigodne pozdravne riječi održao je i pravo predavanje na temu prava osoba s duševnim smetnjama. Konstatiravši da osobe s duševnim smetnjama imaju problema u ostvarenju svojih prava, obećao je da će osobno, i kao psihijatar i kao političar, a sada i kao visoko pozicioniran dužnosnik, poduprijeti svaku inicijativu na promicanju prava osoba s duševnim smetnjama i otklanjanju svih prepreka koje stoje na putu ostvarenju tih prava.

Uvodno je na Simpoziju, o temi zašto i čemu ovaj simpozij, govorio Vlado Jukić. Naglasio je da, sada nakon gotovo dvije godine od početka primjene novog ZZODS-a (Zakon je u primjeni od 1. siječnja 2015.), imamo dovoljno iskustva za njegovu evaluaciju. Kao predavači pozvani su praktičari koji se u svakodnevnoj praksi susreću s primjenom ZZODS-a i koji na taj način najbolje osjećaju i vide njegove pozitivne učinke, ali i probleme koje pojedine zakonske odredbe predstavljaju i bolesnicima i psihijatri- ma, odnosno svima onima koji ih liječe. S obzirom da je u Bolnici Vrapče provedena eduka-

cija psihijatara i njihovih suradnika o primjeni ZZODS-a i da se u svakodnevnoj praksi razmjenjuju iskustva i usklađuju stavovi, bilo je najlakše zamoliti stručnjake Bolnice „Vrapče“ da na ovom simpoziju iznesu svoja iskustva.

Sudjelujući, dakle, u evaluaciji primjene ZZODS-a, svoja iskustva i probleme s provođenjem prisilne hospitalizacije u kontekstu novog ZZODS-a iznijela je Draženka Ostojić (*Prisilna hospitalizacija osoba s duševnim smetnjama u kontekstu novog ZZODS-a – iskustva Klinike za psihijatriju Vrapče*). Nadica Buzina, Goran Arbanas i Tija Žarković Palijan govorili su o učincima novog ZZODS-a na postupanje s forenzičko psihijatrijskim pacijentima (*Evaluacija jednogodišnje primjene novog ZZODS-a u odnosu na neubrojive počinitelje kaznenih djela*). Mirna Sisek-Šprem je govorila o iskustvima s hospitalizacijom i liječenjem psihogerijatrijskih bolesnika (*Hospitalizacija pacijenta koji nisu sposobni dati pristanak – problemi i praksa provođenja novog ZZOS-a*), a Štefica Bagarić o mjerama prisile (*Mjere prisile prema*

Potpredsjednik Hrvatske vlade Božo Petrov

osobama s duševnim smetnjama – praksa bolnice „Vrapče“) Jasnica Garašić (*Iskustva Povjerenstva za zaštitu osoba s duševnim smetnjama u prvoj godini primjene novog ZZODS-a*), Ivica Veselić (*Jednogodišnje iskustvo primjene novog ZZODS – pogled iz perspektive suca praktičara u „hospitalizacijskom pravu“*), Anka Slonjšak (*Pravobraniteljstvo za osobe s invaliditetom i njegova uloga u novom ZZODS – iskustva prve godine primjene* (ovo je predavanje umjesto odsutne A. Slonjšak iznijela njezina zamjenica Mira Pekeč Knežević), Lora Vidović (*Primjena novog ZZODS-a iz perspektive pučke pravobraniteljice – u odsustvu pučke pravobraniteljice*, govorio je njezin zamjenik Željko Thur) iznijeli su svoja praktična iskustva te stručne poglede i stavove na pojedine odredbe ZZODS-a s kojima se u praksi susreću.

Nakon svih izlaganja govorili su kao pozvani diskutanti, Velinka Grozdanić, Vlado Jukić i novinarka Goranka Jureško. Ocijenivši skup izuzetno važnim i stručnim, kako u teorijskom,

tako i praktičnom smislu, njegov voditelj akademik Jakša Barbić zahvalio je svim sudionicima naglasivši potrebu stalnog promicanja prava osoba s duševnim smetnjama i potrebu ponavljanja ovakvih skupova s kojih glas mora doprijeti do svakog građanina.

7. NA DAN PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA HRVATSKE VLASTI I JAVNOST OBAVIJEŠTENI SU O NAJČEŠĆIM OBLICIMA KRŠENJA PRAVA OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA

Obilježavanje Dana prava osoba s duševnim smetnjama 2017. posvećeno je ponovnom i ponovnom upozoravanju na najčešće oblike kršenja ljudskih prava duševnih bolesnika. Naime, toga su dana još jednom javnost i nadležne državne institucije upozorile na najčešće slučajeve diskriminacije osoba s duševnim smetnjama na temelju statusa njihovog du-

ševnog zdravlja, odnosno samo zato što su one osobe s duševnim smetnjama. Te aktivnosti i obilježavanje dana osoba s duševnim smetnjama 2017. godine bile su na tragu inicijative Svjetske psihijatrijske asocijacije (WPA) koja je krajem 2016. godine poslala apel svim svojim članicama, nacionalnim psihijatrijskim udrugama, pa tako i Hrvatskom psihijatrijskom društvu, da u svojim sredinama progovore o pravima osoba s duševnim smetnjama te da od svojih vlada zatraže da čine sve da se prema osobama s duševnim smetnjama odnose kao prema ravnopravnim građanima koji uživaju prava jednaka pravima drugih građana.

Pripremajući obilježavanje Dana prava osoba s duševnim smetnjama 2017. prvotno je bilo zamišljeno, pa i dogovoreno, da se tim povodom, u Hrvatskom saboru, u organizaciji saborskih odbora zaduženih za ona područja koja su povezana s najčešćim problemima osoba s duševnim smetnjama (*Odbor za zdravstvo i socijalnu politiku, Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Odbor za rad, mirovinski sustav i socijalno partnerstvo i Odbor za zakonodavstvo*) i Hrvatskog psihijatrijskog društva, održi okrugli stol na temu **Liste prava osoba s duševnim smetnjama Svjetske psihijatrijske asocijacije**. No, s obzirom da je baš u to vrijeme nastupila „kriza vlasti“ (slijedila je kriza Vlade i „preslagivanje“ u Saboru) nastali su problemi glede organizacije skupa u Saboru pa je odlučeno, a tako je i učinjeno, da se okrugli stol s istom temom pod naslovom **Prava osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj u kontekstu „Liste prava osoba s duševnim smetnjama“** (*Bill of rights for persons with mental illness*) Svjetske psihijatrijske asocijacije (WPA) održi (6. lipnja 2017.) u Bolnici „Vrapče“.

Uvodna izlaganja na okruglom stolu održali su Vlado Jukić, predsjednik Hrvatskog psihijatrijskog društva, Ivan Zvonimir Čičak, predsjednik Hrvatskog helsinškog odbora i profesorica Slađana Štrkalj Ivezić, psihijatrica aktivna u zaštiti ljudskih prava i prava bolesnika (članica

hrvatske Kuće ljudskih prava). Nakon tih izlaganja razvila se konstruktivna rasprava na kojoj su posebno bila zapažena izlaganja dr. Ines Strenja Linić, predsjednice Saborskog odbora za zdravstvo i socijalnu politiku i gospođe Mire Pekeč-Knežević, zamjenice pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. Na tom stručnom skupu bilo je preko 200 sudionika, među kojima je bio najveći broj psihijatara i drugih stručnjaka koji rade s psihijatrijskim bolesnicima, ali i značajan broj predstavnika nevladinih udruga.

Uz pozivnicu s obavijesti o okruglom stolu, predsjednicima saborskih odbora za zdravstvo i socijalnu politiku (dr. sc. Ines Strenja-Linić), za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (dr. sc. Furio Radin), za rad, mirovinski sustav i socijalno partnerstvo (dr. sc. Mirando Mrsić) i Odbora za zakonodavstvo (g. Dražen Bošnjaković) te pučkoj pravobraniteljici, pravobraniteljici za djecu, kao i nekim nevladinim udrugama koje rade na zaštiti i promicanju ljudskih prava, uputili smo i popratno pismo s namjerom da ih dodatno motiviramo na sudjelovanje u raspravi i kasnijem angažmanu na zaštiti prava osoba s duševnim smetnjama. To „animacijsko“ pismo bilo je u stvari nacrt proglašen nadležnim državnim institucijama i tijelima te javnosti koji je, nakon što je kasnije prihvaćen na stručnom skupu, upućen na sve te adrese s molbom za dodatni angažman na zaštiti prava osoba s duševnim smetnjama.

Proglas koji je prihvaćen na okruglom stolu (u prilogu) već sutradan je poslan na adrese raznih državnih institucija i ustanova, a javnost je obaviještena njegovim objavljivanjem na Web stranicama Odbora za zdravstvo i socijalnu politiku Hrvatskog sabora, Hrvatskog psihijatrijskog društva, Klinike za psihijatriju Vrapče i Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. O samom skupu, odnosno obilježavanju Dana prava osoba s duševnim smetnjama 2017. godine, izvijestile su neke TV kuće i radio stanice te niz portala.

7. lipnja 2017,

Sudionici skupa održanog u Klinici za psihijatriju Vrapče 6. lipnja 2017. godine povodom Dana prava osoba s duševnim smetnjama, nakon održanog okruglog stola pod nazivom „Prava osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj u kontekstu „Liste prava osoba s duševnim smetnjama“ (*Bill of rights form persons with mental illness*) Svjetske psihijatrijske asocijacije“ i rasprave koja je uslijedila jednoglasno su donijeli sljedeći

PROGLAS

kojim se pozivaju sva nadležna državna tijela, institucije, ustanove i javnost na dodatni angažman oko zaštite i unaprjeđenja prava osoba s duševnim smetnjama.

Prava osoba s duševnim smetnjama još uvijek se, unatoč značajnom napretku u zadnjih 15-ak godina, narušavaju i u mnogim područjima nisu izjednačena s pravima ni bolesnika drugih kategorija ni s pravima građana. Ona se krše dijelom svjesno, a dijelom nesvjesno. Zbog toga je potrebno promišljati i osvijestiti činjenicu da osobe s duševnim smetnjama vrlo često nisu same kadre brinuti o svojim pravima i interesima ili ih nisu kadre ostvariti. Posljedica toga je narušavanje prava osoba s duševnim smetnjama.

Problem prava osoba s duševnim smetnjama nije samo problem hrvatskih psihijatrijskih pacijenata niti hrvatskog društva nego je ubikvitaran svjetski problem. Zbog toga je i Svjetska psihijatrijska asocijacija (World Psychiatric Association) pozvala sva nacionalna psihijatrijska udruženja na angažman oko unaprjeđenja ljudskih prava i to na način da se, navodeći 15 najčešćih slučajeva narušavanja prava osoba s duševnim smetnjama, o problemima s kojima se susreću osobe s duševnim smetnjama upozna javnost, a da se nadležne državne vlasti pozovu na angažman oko poštivanja prava osoba s duševnim smetnjama.

Ovim sudionici skupa (oko 150 sudionika) održanog 6. lipnja 2017. godine u Klinici za psihijatriju Vrapče, te Hrvatsko psihijatrijsko društvo upozoravaju sve gore spomenute na sljedećih petnaest prava osoba s duševnim smetnjama koja se najčešće krše.

To su:

- Pravo na pristupačnu i dostupnu psihičku i fizičku zdravstvenu skrb
- Pravo živjeti samostalno u zajednici kao i drugi građani
- Pravo na rad, mogućnosti zaposlenja i zaštite na radnom mjestu, uključujući afirmativne radnje, kao što je to dostupno drugim građanima
- Pravo na primjereni prihod kako bi zadovoljili osnovne potrebe za hranom, smještajem, odjećom i drugim osnovnim potrebama
- Pravo na pristupačan, integriran i dostupan smještaj (stanovanje)
- Pravo na obuku i obrazovanje kao što je to omogućeno drugim građanima
- Pravo na slobodu kretanja i otklanjanje ograničenja na slobodno putovanje
- Pravo na posjedovanje, nasljeđivanje i raspolaganje imovinom i na pružanje odgovarajuće podrške u provođenju istih
- Pravo na sklapanje braka, imanje vlastite djece, posvojenje djece te podizanju obitelji, uz dodatnu podršku kada je to potrebno
- Pravo određivati vlastitu budućnost i donositi vlastite životne odluke
- Pravo glasanja i pravo biti birani na javne funkcije
- Pravo na jednako prepoznavanje pred zakonom kao i ostali građani, te pravo na punu zaštitu zakona
- Pravo na slobodu od okrutnog, nehumanog i ponižavajućeg tretmana i kazne
- Pravo na povjerljivost i privatnost
- Pravo na sudjelovanje u kulturnim i socijalnim aspektima života unutar zajednice te pravo na prakticiranje religije po svojem odabiru. Na kraju, posebno pozivamo medije da u svom izvještavanju paze na moguće kršenja prava osoba s duševnim smetnjama, odnosno da koriste svaku priliku kako bi promovirali prava ovih osoba.

Ravnatelj Bolnice i predsjednik HPD-a
Prof. dr. sc. *Vlado Jukić*

U kontekst obilježavanja dana prava osoba s duševnim smetnjama uvrštena je i redovita vrapčanska filmska tribina „Film i psihijatrija“⁷. Naime, tribina je održana u kinu Grič (izvan zidina „Vrapča“), u Zagrebu 6. lipnja 2017. od 19,30 do 23,00 sata, a u njoj je prikazan film Marka Turka „*Bilo jednom u gradu luđaka*“ koji su pod moderatorskom palicom Vlade Jukića komentirali psihijatar Dalibor Karlović i filmski kritičar Tomislav Kurelec.

I tako je sedmi put (šesti put „službeno“) obilježen 6. lipnja, Dan prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj.

ZAKLJUČNA NAPOMENA

Problemu prava osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj se još od osnutka Psihijatrijske bolnice „Vrapče“, obraća posebna pozornost. Statut Bolnice „Vrapče“ (tada Kraljevskog Zemaljskog zavoda za umobolne u Stenjevcu) iz davne 1880. godine (koji je 6. lipnja 1880. godine proglasila tadašnja je hrvatska vlada (Kraljevska zemaljska vlada, odjel unutarnji), značajan je broj članaka posvetio pravima bolesnika. Tek 117 godina kasnije, 1997., donesen je Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama kojim se zakonski osiguravaju minimalna prava osoba s duševnim smetnjama. No, ni taj Zakon, kao ni proglašeni i rezolucije raznih vladinih (npr. UN, Vijeće Europe) i nevladinih tijela (npr. Svjetska zdravstvena organizacija, svjetsko i europsko psihijatrijsko društvo...) ni razvoj građanskog društva (razne nevladine udruge koje se bore za ljudska prava), ni razvoj same psihijatrije kao struke i znanosti, nisu, a i neće nikada, do kraja riješiti probleme s kojima se, na planu ostvarenja svojih prava susreću osobe s duševnim smetnjama. Zato je borba za prava osoba s duševnim smetnja-

ma trajan proces, a promidžba njihovih prava obveza svih. Na tragu tih činjenica pokrenuli smo početkom ovog stoljeća niz aktivnosti kojima je cilj ne samo stručno-znanstveno, nego i društveno i medijski, artikulirati problem prava osoba s duševnim smetnjama. A, sve s ciljem njihovog unaprjeđenja. Godine 2003. organizirali smo Društvo za psihijatriju i pravo koje je, skupa s Pravnim fakultetom u Zagrebu, Psihijatrijskom bolnicom Vrapče, Hrvatskim psihijatrijskim društvom i psihijatrijskim društvima Hrvatskog liječničkog zbora, ali i s nevladinim udrugama koje okupljaju osobe s duševnim smetnjama, značajno doprinijelo daljnjem prepoznavanju problema osoba s duševnim smetnjama i stvaralo osnove za zakonske i druge društvene promjene kojima bi se ta prava unaprijedila. Početkom ovog desetljeća iskristalizirala se potreba da se jedan dan u godini posebno posveti pravima osoba s duševnim smetnjama te da se, barem toga dana, javnost i nadležne državne institucije upozore na činjenicu da osobe s duševnim smetnjama još uvijek imaju velikih problema s ostvarenjem svojih, često elementarnih, prava. Hrvatski je sabor svojom odlukom od 1. lipnja 2012. godine 6. lipanj proglasio Danom prava osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj. Od tada se svake godine na taj dan provode razne aktivnosti (organiziraju se simpoziji, konferencije za novinare, šalju se proglašiti) kojima se upozorava na prava osoba s duševnim smetnjama. Do sada je, uzimajući u obzir i aktivnosti 6. lipnja 2011. kada je u Klinici za psihijatriju Vrapče održan simpozij pod naslovom „6. lipanj – Dan prava duševnih bolesnika“, Dan prava osoba s duševnim smetnjama obilježen u sedam navrata. Dojam je da su aktivnosti koje su se provodile tih dana problem prava osoba s duševnim smetnjama značajno približile stručnoj (psihijatrijskoj, pravnoj) i društvenoj javnosti. No, na ovaj problem treba „ponovo i ponovo“ ukazivati što će se i dalje, posebno 6. lipnja na Dan prava osoba s duševnim smetnjama, činiti.

⁷ Vidjeti: Vlado Jukić: Filmska tribina Film i psihijatrija u Klinici za psihijatriju Vrapče – film kao edukacijsko sredstvo (osvrt), Soc. Psihijat. 44 (2016) 64-82